

УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК
ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ

На правах рукопису

ЯНУЛЬ Інна Євгенівна

**ФОРМУВАННЯ ОБОРОТНИХ ЗАСОВІВ ТА КРЕДИТНІ
ВІДНОСИНИ КОЛЕКТИВНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВ З БАНКОМ**

Спеціальність 08.04.01. - Фінанси підприємств

А в т о р е ф е р а т
дисертації на здобуття наукового
ступеня кандидата економічних наук

Янень

Київ - 1994

00754101 (1)

рної економіки

аграрної економіки та наук

Науковий керівник - доктор економічних наук,
член-кореспондент УААН
ДЕМ'ЯНЕНКО Микола Якович

Офіційні опоненти : доктор економічних наук,
старший науковий співробітник
ПАСХАВЕР Борис Іосифович

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
ФЕСИНА Анатолій Антонович

Провідна організація - Житомирський державний
сільськогосподарський інститут

Захист дисертації відбудеться "22" вересня 1994р. о
14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.01.58.01
в Інституті аграрної економіки УААН за адресою:
252022, Київ-22, МСП, вул. Героїв Оборони,10.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці інституту.

Автореферат розісланий "19" серпня 1994р.

ЛНБ ім. В. Стефаніка
АН України

вчений секретар _____
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук

В.Г.Більський

4B-30, 598

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

1.1. Актуальність дослідження. Процес виробництва сільськогосподарської продукції повинен здійснюватись безперервно - це необхідна умова забезпечення життєдіяльності людини.

Дотримання цієї умови вимагає поєднання різних факторів виробництва серед яких найважливішими є основні та оборотні засоби. Поєднуючись з людською працею вони створюють готовий продукт. Від раціонального формування та використання цих засобів залежить ефективність роботи колективних сільськогосподарських підприємств.

Кожний новий етап процесу виробництва неможливий без постійного поновлення та поповнення спожитих засобів виробництва. Відтворення спожитих засобів виробництва відбувається за рахунок матеріальних та фінансових ресурсів, якими повинне володіти кожне господарство.

Важливим елементом ресурсів сільськогосподарських підприємств є оборотні засоби.

Завдяки своїм специфічним особливостям - динамізму та поєднанню грошових, матеріальних і товарних складових, вони являють собою один із головних інструментів забезпечення безперервності кругообороту.

Отже, оборотні засоби - необхідний фактор виробничого процесу, а також ресурсний елемент колективних сільськогосподарських підприємств від раціонального формування та використання якого залежать кінцеві результати роботи господарств та забезпечення безперервності виробництва сільськогосподарської продукції.

Об'єктивною необхідністю в сільському господарстві є використання у якості джерела формування оборотних засобів короткострокового банківського кредиту. Тому взаємовідносини з банком відіграють важливу роль в процесі оптимального формування оборотних засобів.

На нинішньому етапі переходу до ринку, який супроводжується кризовими явищами в економіці, значний вплив на формування оборотних засобів мають відносини з іншими суб'єктами господарської діяльності, своєчасність взаємних розрахунків.

Отже, процес формування оборотних засобів багатогранний, охоплює ряд важливих проблем, потребує вивчення та удосконалення.

Цей процес досліджувався на протязі досить тривалого періоду багатьма вченими-економістами. Найбільш широко ці дослідження висвітлені у працях С.В.Барнгольц, Г.Ф. Вілоусенка, М.Я. Дем'яненко, Л.І.Кочкарева, В.В. Количева, З.А. Круш, Н.С. Лисиціан, А.М. Мороза, С.С. Осадця, М.З. Пізенгольця, Д.В. Подовенка, З.Г. Ширінської, М.Я. Ямпольського та інших.

Проте, з переходом до ринкових відносин економічні умови формування оборотних засобів колективних сільськогосподарських підприємств значно змінилися.

Проблема формування оборотних засобів ускладнилась внаслідок кризових явищ в економіці та пов'язаних з ними процесами інфляції, платіжною кривою. Зазнали істотних змін взаємовідносини із основним партнером - банком.

Таким чином, виникає необхідність у вивченні та виявленні шляхів поліпшення процесу формування оборотних засобів колективних сільськогосподарських підприємств, що зумовило вибір теми дисертаційної роботи.

1.2. Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є вивчення процесу формування оборотних засобів колективних сільськогосподарських підприємств в умовах переходу до ринкової економіки і визначення шляхів його удосконалення для забезпечення умови безперервного виробництва сільськогосподарської продукції та ефективного використання матеріальних і фінансових ресурсів господарств.

Для досягнення поставленої автором мети були визначені до розв'язання та вирішені наступні завдання:

- розкрито економічну сутність оборотних засобів як ресурсного елемента колективних сільськогосподарських підприємств, який при раціональному використанні забезпечує економічні вигоди та потребує спеціальних підходів до формування;

- здійснено аналіз впливу особливостей кругообороту оборотних засобів в сільському господарстві на процес їх формування та відновлення;

- вивчено склад, класифікацію та структуру оборотних засобів в умовах переходу до ринку;

- обґрунтована необхідність визначення мінімального роз-

міру оборотних засобів, яким повинне володіти кожне господарство для здійснення безперервного процесу виробництва;

- розроблені пропозиції щодо методики розрахунку окремих нормативів, враховуючи інфляційні процеси;

- на основі вивчення структури джерел фінансування оборотних засобів обґрунтована доцільність залучення до обороту господарств того чи іншого виду фінансових джерел в умовах зміни взаємовідносин з банком, іншими суб'єктами господарської діяльності;

- виходячи з аналізу сучасного стану взаємовідносин господарств з банком, розроблені та запропоновані найбільш оптимальні шляхи поліпшення короткострокового кредитування колективних сільськогосподарських підприємств;

- визначені основні напрямки подолання впливу длатіжної кризи в сільськогосподарському виробництві.

1.3. Предмет і об'єкт дослідження. Предметом дослідження є процес формування оборотних засобів колективних сільськогосподарських підприємств в умовах переходу до ринкової економіки.

Об'єктом дослідження були визначені колективні сільськогосподарські підприємства України, Запорізької області.

1.4. Методологія і методика дослідження. Методологічною основою дослідження є діалектичний метод пізнання, основні положення економічної теорії, законодавчі акти України, інструктивні матеріали державних органів управління, рекомендації науково-дослідницьких закладів.

В процесі виконання дисертаційної роботи застосовувались методи наукових досліджень: монографічний, абстрактно-логічний, розрахунково-конструктивний, порівняльного та індексного аналізу, середніх величин, коефіцієнтів.

1.5. Інформаційна база дослідження. Інформаційне забезпечення дослідження складають зведені офіційні статистичні дані, річні звіти колективних сільськогосподарських підприємств України, Запорізької області, Приморського району, дані аналітичного та синтетичного обліку окремих господарств.

1.6. Наукова новизна результатів дослідження. На захист виносяться наступні результати дослідження, які можуть претендувати на наукову новизну:

- обґрунтування необхідності планування та нормування

оборотних засобів колективних сільськогосподарських підприємств при переході до ринкової економіки;

- розробка пропозицій щодо удосконалення методики нормування окремих елементів оборотних засобів в умовах інфляції;

- визначення шляхів поліпшення кредитного забезпечення колективних сільськогосподарських підприємств у зв'язку з кривими явищами в економіці;

- опрацювання основних напрямків по удосконаленню системи взаєморозрахунків колективних сільськогосподарських підприємств із суб'єктами господарської діяльності з метою подолання впливу платіжної кризи.

1.7. Практичне значення дослідження полягає в тому, що виходячи із зроблених в процесі аналізу висновків та розроблених пропозицій, господарства зможуть обирати найбільш оптимальні шляхи формування оборотних засобів в залежності від своїх фінансових можливостей.

1.8. Апробація результатів дослідження. Результати дослідження були висвітлені на науково-практичних конференціях "Формування, розвиток та розміри фермерських господарств в Україні" /м.Київ, 1992 р./ і "Економічні та соціальні проблеми розвитку села" /м.Львів, 1993 р./. Опубліковані в збірнику наукових праць "Сучасний стан та проблеми розвитку економічної науки в Україні" /м.Тернопіль, 1993 рік/.

Пропозиції по удосконаленню нормування оборотних засобів колективних сільськогосподарських підприємств враховані при розробці "Методики по нормуванню оборотних засобів сільськогосподарських підприємств" /Інститут аграрної економіки УААН - Київ, 1993 р./.

1.9. Публікації. По результатам дослідження опубліковано 3 роботи, загальним обсягом 0,3 д.а. Список публікацій приведений в кінці автореферату.

1.10. Обсяг і структура дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаної літератури та додатків.

Список використаної літератури включає 173 джерела. Цифровий матеріал представлений у 27 таблицях та 28 додатках. Обсяг роботи 156 сторінок машинопису.

У вступі обґрунтована актуальність теми, визначені мета та основні завдання, предмет і об'єкт дослідження. Висвітлена

методологія та методика, наукова новизна результатів дослідження, викладена практична значимість отриманих результатів.

У першому розділі - "Економічна суть, склад та класифікація оборотних засобів" розкрито економічна суть оборотних засобів колективних сільськогосподарських підприємств як ресурсного елемента, досліджено вплив особливостей кругообороту оборотних засобів в сільському господарстві на процес їх формування, вивчено склад та структуру оборотних засобів в умовах переходу до ринку, запропоновано основні принципи їх класифікації для здійснення об'єктивного аналізу стану оборотних засобів у господарстві.

У другому розділі - "Формування оборотних засобів колективних сільськогосподарських підприємств" обґрунтовано необхідність планування та нормування оборотних засобів в умовах переходу до ринку. На основі методики нормування, що базується на даних про споживання окремих елементів оборотних засобів та час їх перебування в обороті господарства, розроблено методи розрахунку індивідуальних нормативів виробничих запасів із врахуванням інфляційних процесів. Розроблено основні підходи до класифікації фінансових джерел формування оборотних засобів колективних сільськогосподарських підприємств в умовах повного госпрозрахунку. На основі запропонованої класифікації здійснено аналіз структури джерел формування оборотних засобів та визначено шляхи її удосконалення.

У третьому розділі - "Кредитні взаємовідносини колективних сільськогосподарських підприємств з банком" проведено дослідження впливу комерціалізації банків на процес формування оборотних засобів колективних сільськогосподарських підприємств. Запропоновано основні шляхи поліпшення кредитного забезпечення господарств. Визначені причини платіжної кризи в сільському господарстві та внесені пропозиції щодо прискорення взаєморозрахунків колективних сільськогосподарських підприємств з іншими суб'єктами господарської діяльності.

У висновках та пропозиціях узагальнені результати дисертаційного дослідження і сформульовані основні висновки та пропозиції.

2. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

2.1. Проблема формування оборотних засобів колективних сільськогосподарських підприємств в умовах переходу до ринкової економіки займає одне із чільних місць, бо від того наскільки оптимально вони сформовані залежить забезпечення процесу відтворення в сільськогосподарському виробництві.

Успішне вирішення цієї проблеми вимагає нових підходів щодо визначення економічної суті оборотних засобів, їх класифікації, розрахунку необхідного мінімального їх розміру для забезпечення безперервності виробництва; розмежування джерел фінансування оборотних засобів та визначення доцільності залучення до обороту господарств того чи іншого виду джерел; вивчення взаємовідносин з банком - основним партнером, який повинен сприяти раціональному формуванню оборотних засобів; дослідження впливу кризи неплатежів на економіку господарств, зокрема, на стан оборотних засобів.

2.2. В процесі дослідження економічної суті оборотних засобів встановлено, що найбільш оптимальним в умовах переходу до ринку є визначення оборотних засобів як частини засобів господарств у вартісному виразі, які, вступивши до кругообороту, набувають функціональної форми оборотних фондів та фондів обігу в залежності від того, на якій стадії кругообороту вони перебувають.

Таке визначення економічної суті оборотних засобів має практичне значення для діяльності колективних сільськогосподарських підприємств. Це знаходить свій прояв у тому, що відповідно до принципів госпрозрахунку підприємства повинні постійно аналізувати стан своїх ресурсів, правильно визначати їх величину з метою ефективного використання та управління ними.

Запропоноване визначення економічної суті оборотних засобів надає можливість розрізнити засоби, що на певну дату перебувають в кругообороті господарства і приносять певні економічні вигоди та засоби, які являють собою частину ресурсів господарства і мають потенційну можливість вступити до кругообороту та забезпечити відповідну віддачу від їх використання.

2.3. На процес формування оборотних засобів в сільському господарстві значний вплив мають специфічні особливості їх

кругообороту. Тому в дисертаційному дослідженні були визначені та вивчені наступні особливості:

- значна тривалість та повільність обороту;
- тривала виробнича стадія;
- висока питома вага виробничої стадії в кругообороті;
- значний розрив між робочим періодом та часом виробництва в сільському господарстві;
- нерівномірність наростання витрат та вивільнення авансованої вартості із кругообороту;
- відносно короткий період реалізації сільськогосподарської продукції та нерівномірність надходження грошової виручки;
- велика питома вага внутрішньогосподарського споживання.

Встановлено, що вищеперелічені особливості зумовлені специфікою сільського господарства як сезонної галузі виробництва, мають об'єктивний характер. Тому повинні враховуватись у багатьох аспектах формування оборотних засобів колективних сільськогосподарських підприємств, починаючи із нагромадження необхідної суми коштів для придбання виробничих запасів і закінчуючи доцільністю використання залучених до обороту коштів для забезпечення безперервності виробничого процесу.

2.4. Виходячи з того, що оборотні засоби являють собою об'ємну економічну категорію /як по натурально-речовому так і по вартісному складу/, важливе значення має групування елементів оборотних засобів за певними ознаками - тобто, їх класифікація.

Запропоновано поряд із класифікацією оборотних засобів в залежності від ступеню їх ліквідності, яка застосовується в умовах переходу до ринку та використовується для аналізу фінансової стійкості господарств, здійснювати групування в залежності від їх ролі в процесі кругообороту та перебування на тій чи іншій його стадії - на "Засоби в сфері виробництва" та "Засоби в сфері обігу".

Здійснено аналіз структури оборотних засобів колективних сільськогосподарських підприємств на основі їх поділу в залежності від стадії кругообороту на якій вони перебувають. Аналіз виявив негативну тенденцію відволікання оборотних засобів із виробничої сфери до сфери обігу, особливо в розрахунки (табл.1). В такому становищі колективні сільськогосподарські підприємства вимушені залучати до обороту додаткові кошти для

поповнення необхідних оборотних засобів у сфері виробництва з метою забезпечення безперервного виробничого процесу.

Таблиця 1

Структура вкладень в оборотні засоби колективних сільськогосподарських підприємств України

(%)

Показники	Оборотні засоби						
	в сфері виробництва	в тому числі		в сфері обігу	в тому числі		
		виробничі запаси, включаючи тварин на вирощуванні та відгодівлі	незавершене виробництво		готова продукція	грошові кошти	кошти в розрахунках
1973 - 1977	83,2	71,8	11,4	16,8	3,7	9,8	3,3
1978 - 1982	80,5	69,2	11,3	20,5	5,2	10,9	4,4
1983 - 1987	82,6	72,6	9,8	17,4	1,9	12,7	2,8
1988 - 1992	50,5	42,8	7,7	49,4	0,6	25,7	23,1

Зміни структури оборотних засобів зумовлені кривовими явищами, що супроводжують перехід до ринку, зокрема, платіжною кривою.

2.5. Для оптимального формування оборотних засобів необхідна правильна, науково обґрунтована їх організація. Важливим елементом організації оборотних засобів колективних сільськогосподарських підприємств є їх планування. Планування надає змогу визначити необхідну величину оборотних засобів для забезпечення безперервності кругообороту та розмір фінансових джерел за допомогою яких ця величина формується.

В роботі доводиться доцільність планування оборотних засобів в умовах переходу до ринку, виходячи із слідуючих міркувань:

- в умовах значного подорожчання виробничих запасів можливе

господарство повинне чітко визначити скільки і яких саме матеріальних ресурсів необхідно для здійснення виробничого процесу, обрати найбільш оптимальний варіант їх формування, регулювати раціональне використання і поповнення;

- планування надає змогу вирішити проблему співвідношення власних та позичених джерел фінансування оборотних засобів, ефективного розподілу прибутку для успішного ведення розширеного відтворення;

- науково обгрунтована система планування оборотних засобів передбачає визначення оптимальних розмірів та сферу раціонального використання короткострокового банківського кредиту (залучення якого до обороту господарств досить проблематичне в умовах переходу до ринку);

- на основі визначеного в процесі планування сукупного нормативу оборотних засобів з'являється можливість об'єктивної оцінки стану оборотних засобів колективних сільськогосподарських підприємств.

2.6. Вивчення процесу планування оборотних засобів колективних сільськогосподарських підприємств показало, що необхідною його складовою є нормування окремих елементів оборотних засобів.

При допомозі нормування здійснюється визначення необхідного мінімуму виробничих запасів, витрат та засобів в обігу, який забезпечує безперервність сільськогосподарського виробництва.

Проведене дослідження розвитку процесів нормування виявило, що важливим моментом в нормуванні є об'єктивний розрахунок індивідуальних нормативів, тобто розробка методики нормування.

Основні вимоги до методики нормування: об'єктивне визначення нормативів, простота та доступність у використанні, мінімальна трудомісткість розрахунку нормативів.

У роботі обгрунтовується твердження про те, що цим вимогам відповідає "Методика нормування оборотних засобів сільськогосподарських підприємств" розроблена в Інституті аграрної економіки УААН в 1988 році і наголошується на наступних її перевагах:

- вона базується на даних про споживання і тривалість перебування оборотних засобів в обороті господарства, які відображають тенденцію використання оборотних засобів на протязі

виробничого процесу;

- планова потреба в оборотних засобах визначається на основі норм запасу, які обраховуються один раз на протязі декількох років, що значно зменшує трудомісткість розрахунків.

На основі цієї методики здійснено розрахунки індивідуальних нормативів оборотних засобів колективного сільськогосподарського підприємства ім.Димитрова Приморського району Запорізької області та запропоновано деякі напрямки її удосконалення в умовах інфляційних процесів, що впливають на точність визначення нормативів.

Для об'єктивного розрахунку індивідуальних нормативів по виробничих запасах (ціни на які на протязі року зростають швидкими темпами) пропонується визначати нормативи в урахуванням індексів інфляції - щомісячне споживання цих видів виробничих запасів коригувати на індекс зростання цін - і на цій основі обраховувати норми запасу, необхідні для визначення планової потреби в оборотних засобах.

Норматив по тваринах на вирощуванні та відгодівлі запропоновано визначати на основі повної потреби господарства в них (попередньо він визначався на основі даних про вибуття тварин у господарстві), у зв'язку із специфічними особливостями цього елемента оборотних засобів.

2.7. Для забезпечення безперервності процесу виробництва необхідно постійно відновлювати та поповнювати спожиті оборотні засоби. Це потребує фінансових джерел - власних або ж позичених.

Визначення оптимального співвідношення власних та позичених джерел фінансування оборотних засобів має велике практичне значення для успішного функціонування колективних сільськогосподарських підприємств. Від правильного співвідношення власних та позичених фінансових ресурсів залежить оптимальне здійснення розширеного відтворення в сільськогосподарських підприємствах. Формуючи оборотні засоби, які є динамічною категорією і набувають на протязі року як мінімального так і максимального розміру, на рівні максимальної потреби за рахунок власних фінансових джерел, господарства відволікають кошти від інших сфер обороту і тим самим вносяться диспропорції в процес розширеного відтворення.

Якщо формування оборотних засобів здійснюється за рахунок

позичених фінансових ресурсів - не поповнюється фонд власних оборотних коштів - сільськогосподарські підприємства можуть повністю втратити оборотні кошти, стати кредитонеспроможними.

2.8. В процесі дослідження проблеми оптимального співвідношення власних та позичених фінансових джерел встановлено, що в зв'язку з ускладненнями, які виникають в нинішніх умовах при залученні позичених коштів (високі процентні ставки короткострокового банківського кредиту, жорсткі умови його надання), важливого значення набуває формування власних фінансових джерел, наявність яких в умовах ринку характеризує фінансову стійкість господарств та є основною умовою при укладанні угод із суб'єктами господарської діяльності.

У зв'язку з цим було здійснено аналіз стану власних оборотних коштів та забезпеченість ними колективних сільськогосподарських підприємств Запорізької області (табл.2). Як свідчать дані таблиці, забезпеченість господарств власними оборотними коштами є дуже низькою, вони не в змозі поповнювати оборотний фонд до нормативу оборотних засобів.

Таблиця 2

Забезпеченість колективних сільськогосподарських підприємств Запорізької області власними оборотними коштами

Роки	Фонд власних оборотних коштів в % до			
	Нормативної потреби	Фактичної суми оборотних засобів	Неподільного фонду	Фонду основних засобів
1980-1982	75,5	73,0	21,3	22,1
1983-1985	67,7	64,9	18,7	18,8
1986-1988	74,9	60,6	18,8	18,6
1989-1991	90,7	51,9	19,7	19,4
1992	32,0	15,7	5,8	5,4

Таке становище викликано наступними причинами:

- значна сума коштів господарств витрачається на поповнення оборотних засобів у зв'язку з їх значною вартістю, а також обмеженою можливістю одержання довгострокових кредитів;
- в умовах інфляції проблема відрахувань від прибутку на поповнення фонду власних оборотних коштів значно загострилась.

Це викликано специфікою сільськогосподарського виробництва, де прибуток розподіляється в кінці року, але ціни на окремі види оборотних засобів на протязі року значно зростають і випереджають суму відрахувань, яка призначена для поповнення оборотного фонду;

- на протязі останніх років практично відсутній процес нормування оборотних засобів, в результаті чого важко визначитись із необхідною величиною власних оборотних коштів.

З метою поліпшення умов формування фонду власних оборотних коштів пропонується:

- практикувати надання цільових кредитів для його поповнення до нормативного рівня;

- впроваджувати нормування оборотних засобів колективних сільськогосподарських підприємств;

- удосконалити процес довгострокового кредитування колективних сільськогосподарських підприємств.

2.9. Аналіз структури джерел фінансування оборотних засобів колективних сільськогосподарських підприємств (табл.3) показав:

- серед власних джерел фінансування найбільшу питому вагу становлять фонди спеціального призначення;

- значно знизилась питома вага оборотного фонду;

- зросла частка позичених джерел фінансування оборотних засобів, причому за рахунок залучення до обороту значних сум кредиторської заборгованості;

- питома вага короткострокового банківського кредиту лишається найнижчою серед всіх джерел фінансування оборотних засобів.

Таку структуру не можна вважати оптимальною, адже значне залучення до обороту і тривале використання коштів інших суб'єктів господарської діяльності призводить до уповільнення процесу взаєморозрахунків і є передумовою появи кризи неплатежів. Поряд з цим втрата власних оборотних коштів може привести до платіжної неспроможності господарств.

З метою удосконалення структури джерел фінансування оборотних засобів колективних сільськогосподарських підприємств пропонується створювати умови для формування власних оборотних коштів (шляхом цільового кредитування), зміцнювати платіжну дисципліну суб'єктів господарської діяльності, розробити піль-

Таблиця 18

Структура джерел фінансування оборотних засобів
в колективних сільськогосподарських підприємствах України

(%)

№ п. п.	Роки	Всього джерел	Власні та прирівнені до них джерела				Позичені джерела		
			Власні оборотні кошти (оборот- ний фонд)	Спеціаль- ні фонди	Сталі пасиви	Всього	Кредити банку	Кредитор- ська за- боргова- ність	Всього
1	1982	100	70,7	4,7	6,4	81,8	11,1	6,1	18,2
2	1983	100	65,9	10,9	7,0	83,8	8,6	7,6	16,2
3	1984	100	63,4	15,5	7,5	86,4	8,3	5,3	13,6
4	1985	100	59,8	22,5	4,2	86,5	9,2	4,3	13,5
5	1986	100	55,1	23,4	8,0	86,5	7,4	6,1	13,5
6	1987	100	53,2	26,1	9,3	88,6	6,8	4,6	11,4
7	1988	100	41,6	28,3	2,1	72,1	17,7	10,2	27,9
8	1989	100	38,4	38,6	5,7	82,7	9,5	7,8	17,3
9	1990	100	24,5	40,6	8,0	73,1	14,6	12,3	26,9
10	1991	100	39,9	30,5	13,3	83,7	7,2	9,0	16,3
11	1992	100	15,8	29,3	14,2	59,3	10,5	30,2	40,7

гову систему короткострокового кредитування колективних сільськогосподарських підприємств.

2.10. В процесі дослідження взаємовідносин колективних сільськогосподарських підприємств з банком доведено, що необхідність короткострокового кредитування сільського господарства викликана об'єктивними причинами - сезонністю виробництва та пов'язаними з нею нерівномірністю наростання витрат і надходження виручки на рахунки господарств (табл.4).

Таблиця 4

Витрати та надходження грошових коштів в колективному сільськогосподарському підприємстві ім. Куйбишева Приморського району Запорізької області (1993 р.) (%)

Показники	М і с я ц і												Вс. за рік
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Витрати виробниц.	0,9	1,3	1,3	3,9	7,6	6,5	9,6	12,3	22,4	13,3	14,6	6,3	100
Вихід продукції	0,3	0,2	0,7	2,6	5,0	7,4	19,0	39,2	9,0	10,3	3,4	2,9	100
Надходжен виручки від реал. продукції	0,2	0,6	0,7	2,8	4,4	2,9	8,4	29,0	13,9	29,2	4,0	3,9	100
Залишки коштів на розрахун- ковому рахунку	-	0,2	0,2	-	0,1	0,2	2,5	56,3	19,1	9,3	5,4	6,7	100
Залучення короткост- рокового банків. кредиту	4,8	-	95,2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100

В умовах переходу до ринку необхідність залучення до обороту господарств короткострокового банківського кредиту викликана також значним погіршенням фінансового стану колективних сільськогосподарських підприємств.

В роботі наголошується на тому, що кредитне забезпечення колективних сільськогосподарських підприємств вимагає специфічних підходів у зв'язку із наступними особливостями сільського господарства як галузі:

- в умовах значного дефіциту грошових коштів та матері-

альних ресурсів сільськогосподарські підприємства не можуть зупинити виробничий процес - сільськогосподарські роботи повинні проводитись строго в вимогами агротехнічних строків (в противному випадку неможливе здійснення подальшого виробництва сільськогосподарської продукції);

- сільське господарство, як сезонна галузь, значно потерпає від інфляції. Вихід продукції відбувається раз на рік, але кошти, що надходять від реалізації, швидко анецінюються - їх не вистачає на відтворення виробництва - виникає проблема постійного поповнення оборотних коштів (в тому числі, шляхом залучення короткострокових кредитів).

2.12. На основі аналізу сучасного стану кредитних взаємовідносин колективних сільськогосподарських підприємств в банку встановлено, що в результаті переходу банків на комерційні основи діяльності короткострокове кредитування господарств стає досить проблематичним:

- значно зросла ціна банківського кредиту, плата за кредит здійснюється в обов'язковому порядку, в строго обумовлені строки згідно з кредитним договором, при якому господарства несуть відповідальність перед банком своїм майном (кредитуються під заставу);

- обов'язковою умовою надання кредиту є платоспроможність клієнта (дотримання цієї умови особливо складне у зв'язку із важким фінансовим станом переважної більшості колективних сільськогосподарських підприємств).

Ускладнюється процес кредитування монопольним становищем банків, що знаходить свій вияв у тому, що досить часто банки диктують умови надання кредитів; використовують кошти господарств без їх згоди як кредитні ресурси; у разі закриття кореспондентських рахунків банкам, господарства не можуть отримати необхідних коштів (так як банк в районі, як правило, один).

2.13. З метою удосконалення кредитного забезпечення колективних сільськогосподарських підприємств запропоновано:

- підгове кредитування, що полягає у встановленні державою процентних ставок за користування кредитом. Компенсація різниці між такими ставками та платою банків за кредитні ресурси повинна виплачуватись із державного бюджету

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

- надання кредитів на визначені цілі та контроль

ві сторони банків за їх цільовим використанням;

- створення мережі банків, які б будувалися на акціонерній основі - акціонерами повинні стати саме ті господарства, що постійно кредитуються;

- розвиток нових форм банківського кредитного обслуговування на селі.

2.14. Процес формування оборотних засобів колективних сільськогосподарських підприємств знаходиться у безпосередній залежності від стану розрахунків із суб'єктами господарської діяльності.

Чим швидше відбуваються розрахунки, тим швидше активи господарств перетворюються на гроші, тим більше віддачі можуть принести оборотні засоби. Уповільнення розрахунків (зокрема, оплати сільськогосподарської продукції) знецінює кошти підприємств, ставлячи їх у скрутне фінансове становище.

В дисертаційній роботі здійснено аналіз причин виникнення кризи неплатежів у сільськогосподарському виробництві. Її прояв та вплив на фінансовий стан колективних сільськогосподарських підприємств.

Встановлено, що подолання цього негативного явища можливо за умов припинення інфляційних процесів, удосконалення системи взаєморозрахунків суб'єктів господарської діяльності, поліпшення банківського обслуговування по їх прискоренню.

Виходячи з цього, в роботі запропоновано основні напрямки удосконалення взаєморозрахунків в умовах платіжної кризи:

- допомога держави по зміцненню фінансового стану підприємств через надання спеціальних кредитів та контроль за їх цільовим використанням;

- прискорення взаєморозрахунків суб'єктів господарської діяльності через застосування та розвиток традиційних форм (планові платежі, використання лімітованих чекових книжок) та їх здійснення на договірній основі, яка регулюється законом;

- широке впровадження нових форм банківських послуг по прискоренню взаєморозрахунків - на заміну попередньої оплати застосовувати банківську гарантію платежів, здійснення факторингових операцій;

- банківський контроль за умовами дотримання платіжної дисципліни клієнтами по відношенню до інших суб'єктів господарської діяльності.

Перелік робіт автора, в яких висвітлені основні
результати досліджень:

1. Формування оборотних засобів фермерськими господарствами різної спеціалізації. Матеріали науково-виробничої конференції "Формування, розвиток та розміри фермерських господарств в Україні" - Київ: видавництво Інституту аграрної економіки УААН, 1994. - с. 198-200.

2. Класифікація оборотних засобів сільськогосподарських підприємств в умовах ринкової економіки. Збірник наукових праць "Сучасний стан та проблеми розвитку економічної науки в Україні" частина 2, - Тернопіль: видавництво "Інфотер", 1993. - с. 167-170.

3. Формування оборотних засобів колгоспів в умовах ринкової економіки. Тези доповідей науково-практичної конференції "Економічні і соціальні проблеми розвитку українського села" - Львів: видавництво Львівського сільськогосподарського інституту, 1993. - с. 166-168.

Підписано до друку " 2 " 08 1994р. Формат 60x84 1/16
Папір друк. Обл.-видарк. 1. Ум. друк. арк. 1,6. Тираж 100.
Зам. 113. ДОП Інституту аграрної економіки УААН. 252127
Київ-127, вул. Героїв Оборони. 8

113/08/1

AB 30.598

AB 30.598